

Rapporten All-Archeo bv 2182

Archeologienota

Dilbeek - Stationsstraat

Natasja Reyns

Bornem
2025

Colofon

Rapporten van het archeologisch onderzoeksbureau All-Archeo bv

Erkend archeoloog: All-Archeo bv, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Auteurs: Natasja Reyns

All-Archeo bv
Woestijnstraat 45
2880 BORNEM

Wettelijk depot nummer
D/2025/12.807/41

© All-Archeo bv

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en /of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

All-Archeo bv aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Verslag resultaten bureauonderzoek	5
2.1	Administratieve gegevens	5
2.2	Archeologische voorkennis	6
2.3	Onderzoeksopdracht	7
2.3.1	Vraagstelling en randvoorwaarden	7
2.3.2	Beschrijving geplande werken	7
2.3.3	Werkwijze	8
2.4	Assessmentrapport	10
2.4.1	Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied	10
2.4.2	Historische beschrijving van het onderzochte gebied	16
2.4.3	Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader	21
2.4.4	Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese	23
2.4.5	Afweging noodzaak verder vooronderzoek	24
3	Samenvatting	25
4	Bibliografie	26
4.1	Publicaties	26
4.2	Websites	26
5	Bijlagen	27
5.1	Archeologische periodes	27

1 Inleiding

Deze archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van de aanvraag van een omgevingsvergunning waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000 m² of meer beslaat, de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt en waarbij de percelen helemaal buiten de archeologische zones liggen, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones,¹ zoals bepaald in artikel 5.4.1 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Het onderzoeksgebied valt niet binnen een beschermde archeologische site, noch binnen een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt.²

Alle coördinaten die weergegeven worden, zijn uitgedrukt in Lambert 72, tenzij anders vermeld.

De uitvoering van vooronderzoek zonder ingreep in de bodem gaat steeds de uitvoering van vooronderzoek met ingreep in de bodem vooraf. Het doel van een archeologisch vooronderzoek wordt immers met een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed bereikt.

¹ <https://geo.onroenderfgoed.be>

² <https://geo.onroenderfgoed.be>

2 Verslag resultaten bureauonderzoek

Het doel van de archeologische bureaustudie is de aanwezigheid, aard en bewaringsomstandigheden van de archeologische monumenten te kunnen inschatten, de landschappelijke opbouw van het gebied te kennen, om de impact van de werken op het aanwezige archeologische erfgoed in te schatten en daaruit concrete aanbevelingen te formuleren voor de verdere prospectiestrategie.

2.1 Administratieve gegevens

Projectcode: 2024J70

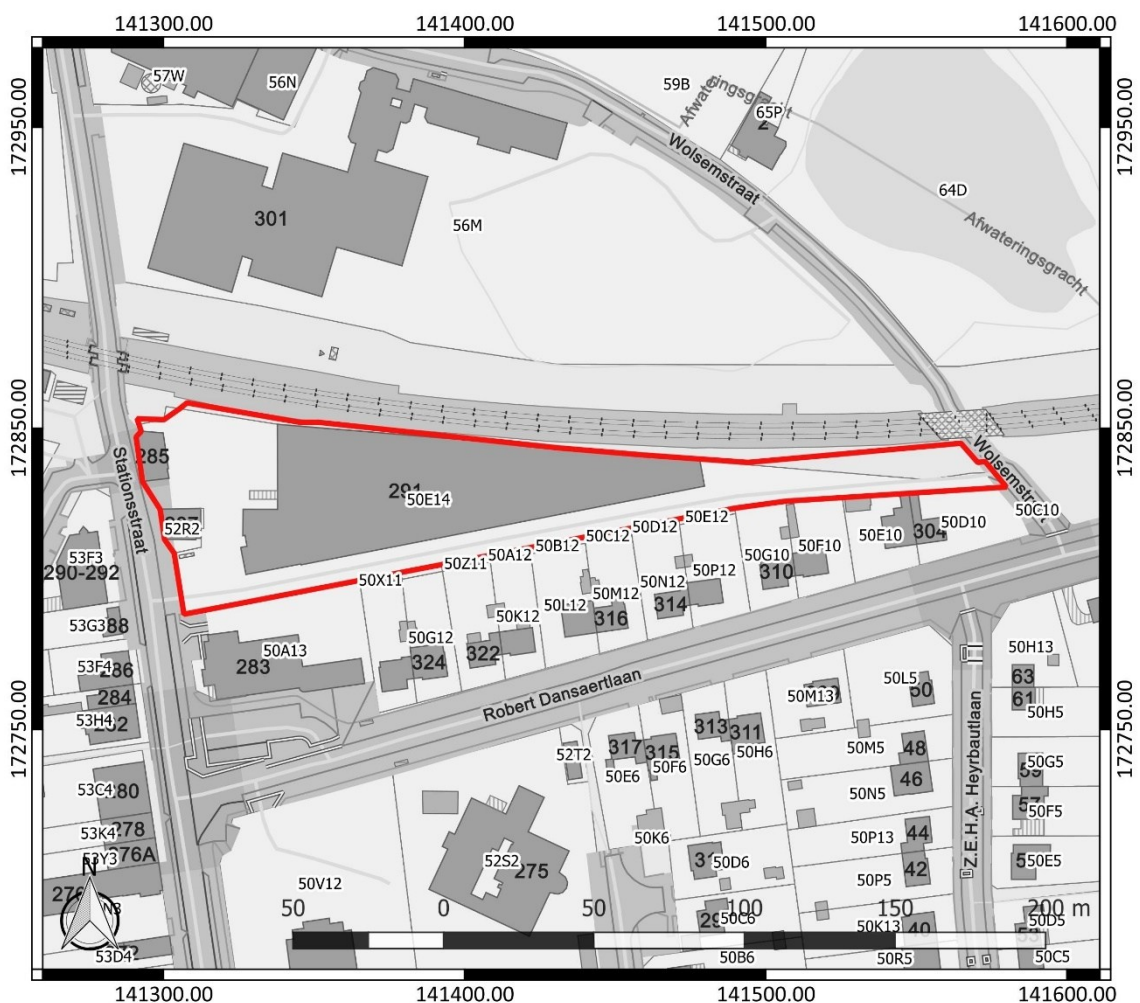
Erkend archeoloog: All-Archeo bv, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Locatie (provincie, gemeente, deelgemeente, adres, toponiem): provincie Vlaams-Brabant, Dilbeek, Stationsstraat, Dansaert

Bounding box x/y Lambert 72 coördinaten:

- 141290, 172858
- 141579, 172788

Kadastraal plan:

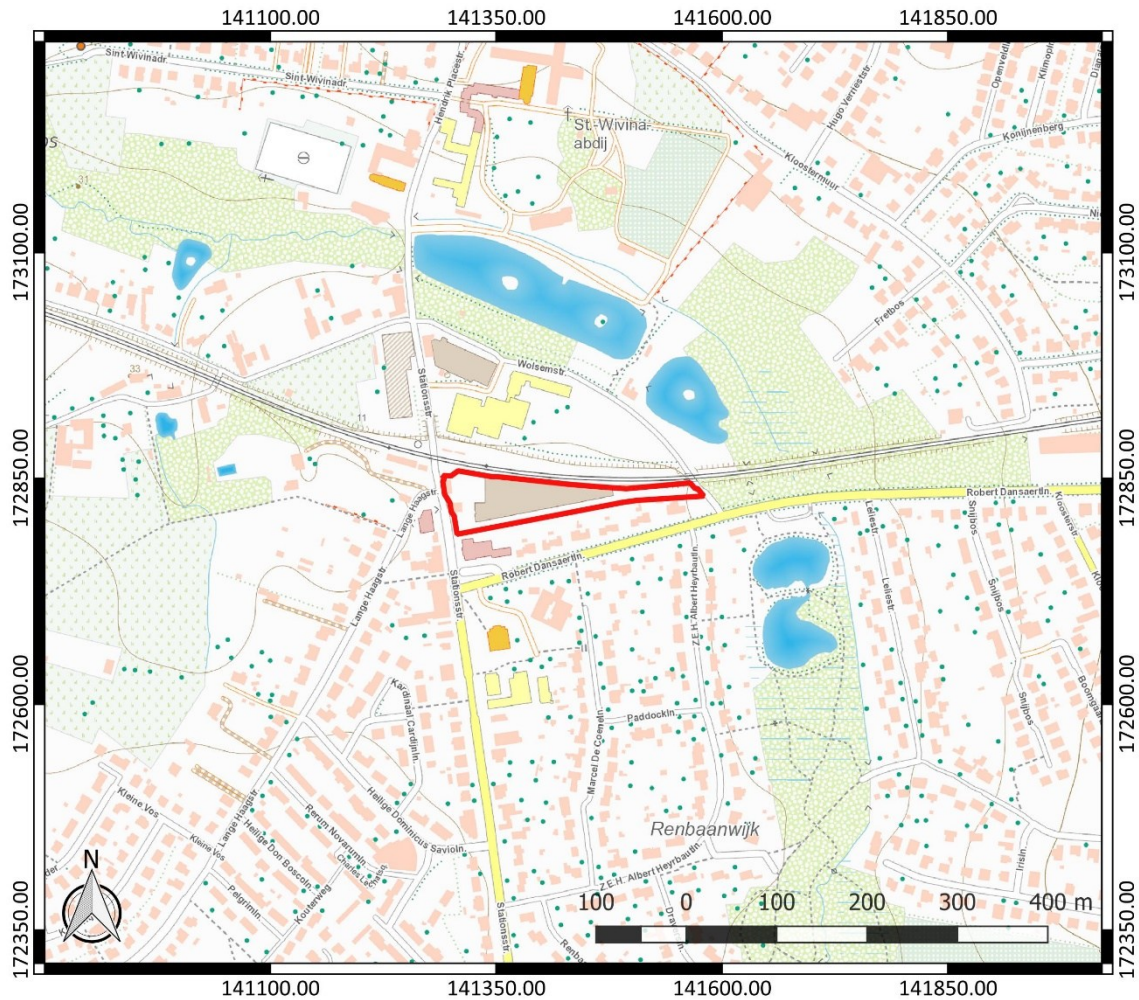

Figuur 1: Kadastraal plan met aanduiding van het onderzoeksgebied in rood (www.geopunt.be)

Kadastrale percelen: Dilbeek, Afdeling 1, sectie A, nummers 50E14 en 52R2

Oppervlakte onderzoeksgebied: ca. 9364 m²

Topografische kaart:

Figuur 2: Topografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.dov.vlaanderen.be>)

Begin- en einddatum uitvoering onderzoek: 10/10/2024 – 04/02/2025

Relevante termen uit de thesauri bij de Inventaris Onroerend Erfgoed: bureauonderzoek, steentijd, metaaltijden, Romeinse tijd, middeleeuwen, nieuwe tijd, nieuwste tijd, akkerland

Verstoorde zones: er zijn geen gekende verstoorde zones.

2.2 Archeologische voorkennis

Er is geen concrete archeologische voorkennis met betrekking tot het onderzoeksgebied.

2.3 Onderzoeksopdracht

2.3.1 Vraagstelling en randvoorwaarden

Naar aanleiding van de geplande werken ter hoogte van het onderzoeksterrein werd een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd. Hierbij staat de vraag centraal wat de impact zal zijn van de geplande werken op het archeologisch bodemarchief. Op basis daarvan wordt een afweging gemaakt of verder archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem nodig is.

Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein?
- Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?

Randvoorwaarden: er zijn geen randvoorwaarden van toepassing.

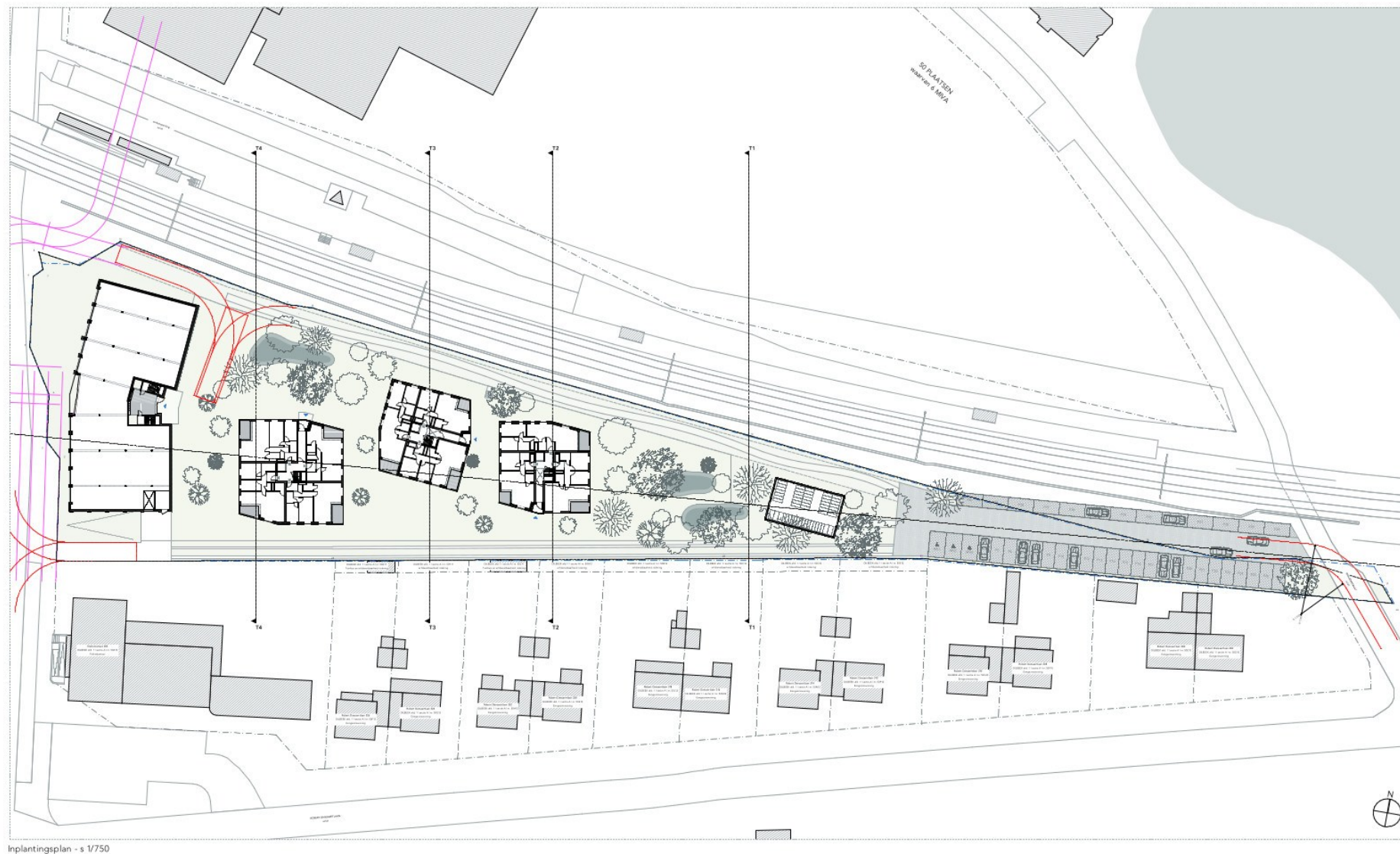
2.3.2 Beschrijving geplande werken

Op het terrein wordt de oprichting van nieuwe bebouwing met bijhorende omgevingsaanleg voorzien. De sloop van de voormalige bebouwing vond reeds plaats. Die bebouwing was voor zover bekend niet onderkelderde.

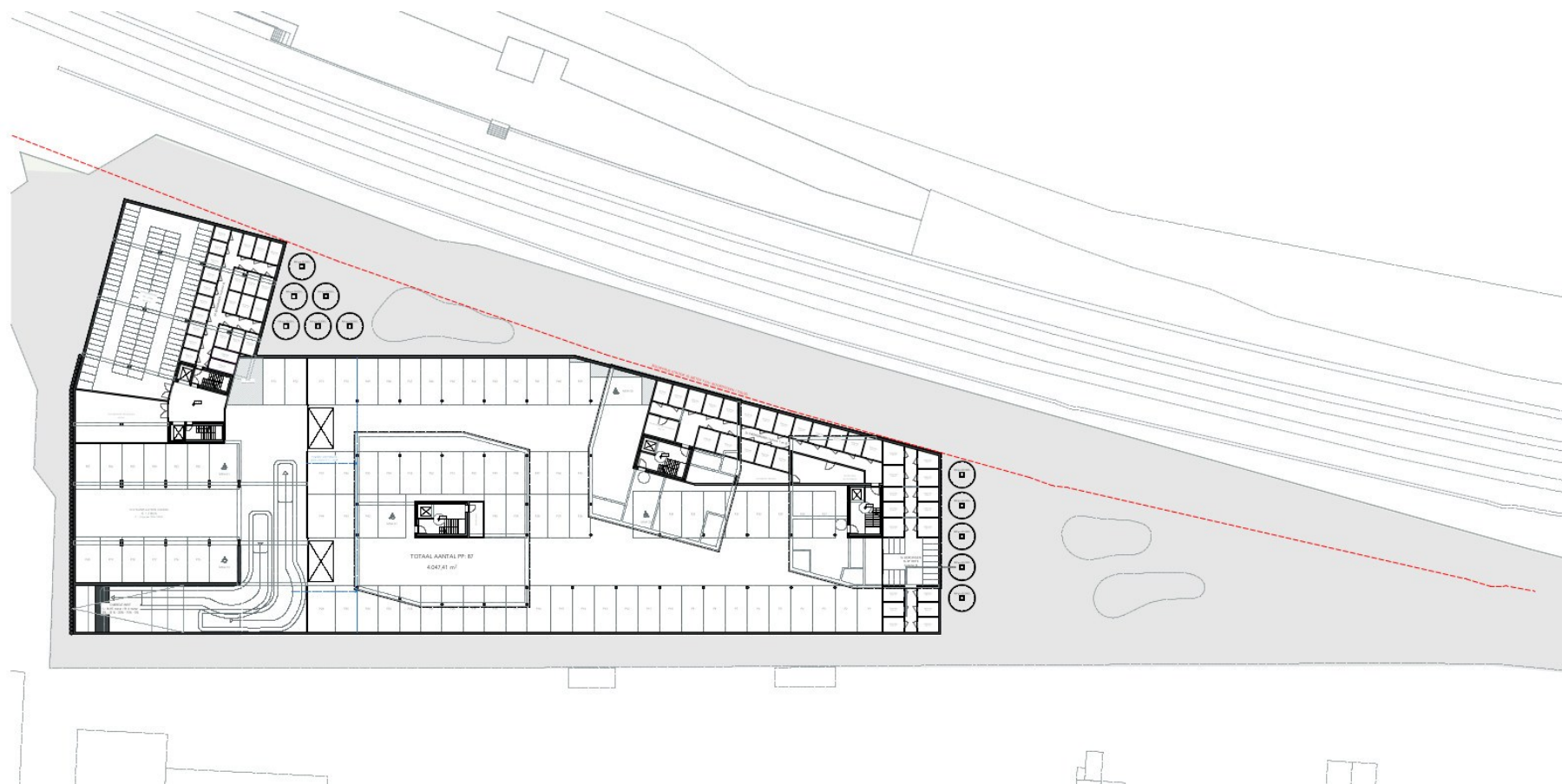
De nieuwe bebouwing omvat 58 appartementen, verdeeld over verschillende woonblokken, en een commerciële ruimte. De bebouwing wordt voorzien van een ondergrondse parking. Die zal een verstoringsdiepte van ca. 3,60 m kennen. Ter hoogte van de nieuwe liftputten loopt de verstoringsdiepte nog ca. 1,20 m dieper op. Rond de nieuwe kelderverdieping worden nutsputten aangelegd. Dit zal een verstoringsdiepte tot maximaal ca. 3,20 m betekenen.

In het oosten van het terrein wordt een bovengrondse parking aangelegd. De aan te leggen verhardingen kennen een verstoringsdiepte van ca. 52 cm. Er komt ook een nieuwe fietsenstalling. Ten westen van de nieuwe fietsenstalling worden twee wadi's aangelegd met een verstoringsdiepte tot ca. 50 cm.

Die wordt uitgevoerd op een vloerplaat op volle grond van ca. 30 cm dik. Verder wordt groenaanleg voorzien met de aanplant van gras, struiken en bomen. Bodemingrepen in het kader van groenaanleg kennen een verstoringsdiepte van ca. 40 cm tot 1,00 m.

Figuur 3: Inplantingsplan

Figuur 4: Kelderplan en rioleringsplan

2.3.3 Werkwijze

Het bureauonderzoek heeft betrekking op een zone die gekenmerkt wordt door een lage densiteit aan bebouwing in het verleden. Daarom wordt bijzondere aandacht besteed aan de landschappelijke opbouw en het landgebruik van het gebied.

Voor het bureauonderzoek zijn de aardkundige gegevens online opgezocht via www.dov.vlaanderen.be en www.geopunt.be. De geomorfologische kaart en de bodemerosiekaart zijn niet beschikbaar voor het onderzoeksgebied. Het historisch kaartmateriaal is georeferereerd geraadpleegd op www.geopunt.be.

Het belangrijkste beschikbare historisch kaartmateriaal werd geraadpleegd om de gebruiksgeschiedenis van het onderzoeksgebied van de laatste eeuwen zo goed mogelijk te kennen. Met de Villaretkaart (1745-1748), de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden (1771-1778), de Atlas der Buurtwegen (1841) en de Atlas cadastrale parcellaire de la Belgique van Popp (1842-1879) worden vier momentopnames bekeken, voorafgaand aan de stafkaarten. De informatie afkomstig uit historisch kaartmateriaal kan een impact hebben op de inschatting van de kwaliteit van het eventueel aanwezige oudere bodemarchief. Beschikbare stafkaarten en luchtfoto's van het onderzoeksterrein werden geraadpleegd op www.geopunt.be en op www.cartesius.be. Ze worden enkel weergegeven in voorliggende studie wanneer ze een relevante bijdrage kunnen leveren aan de onderzoeksvragen met betrekking tot de landschapshistoriek, de gebruiksgeschiedenis van het terrein of de evolutie van de historische bebouwing.

In het kader van de vraagstelling rond het archeologisch potentieel van het terrein werden de Centrale Archeologische Inventaris en de landschapsatlas geraadpleegd. De Centrale Archeologische Inventaris is een inventaris van tot nog toe gekende archeologische vindplaatsen. Vanwege het specifieke karakter van het archeologisch erfgoed dat voor ons verborgen zit in de ondergrond, is het onmogelijk om op basis van de Centrale Archeologische Inventaris met zekerheid uitspraken te doen over de aan- of afwezigheid van archeologische sporen.

2.4 Assessmentrapport

2.4.1 Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied

Het onderzoeksgebied is gelegen ten oosten van de Stationsstraat, ten noorden van de Robert Dansaertlaan en ten westen van de Wolsemstraat (Figuur 5). Volgens het gewestplan is het terrein gelegen in woongebieden. Net ten oosten stromen de Smissenbos Waterloop en de Steenvoordbeek (Figuur 7). Het onderzoeksgebied bevindt zich in de insnijding die veroorzaakt is door deze waterlopen.

Geomorfologisch situeert het onderzoeksgebied zich in een glooiend landschap dat algemeen is gekend onder de naam 'Pajottenland'. In dit deel bevindt zich het topografisch laagstgelegen punt (10 m TAW) in de Dendervallei. Lokaal komen in dit gebied nog geïsoleerde heuveltoppen voor, zoals de kam tussen Onze-Lieve-Vrouw-Lombeek en Dilbeek, en de Kesterberg.³

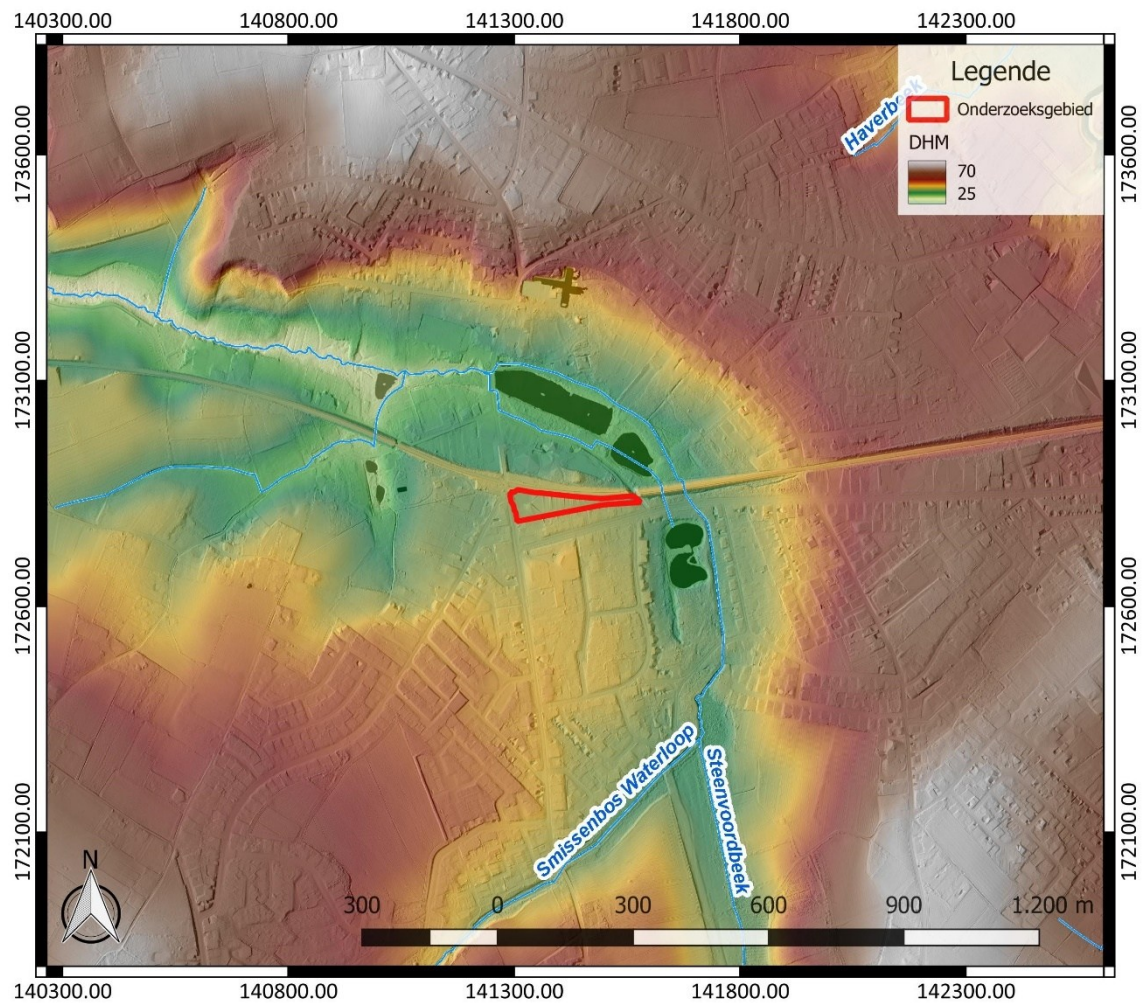
³ Schroyen 2003, 4

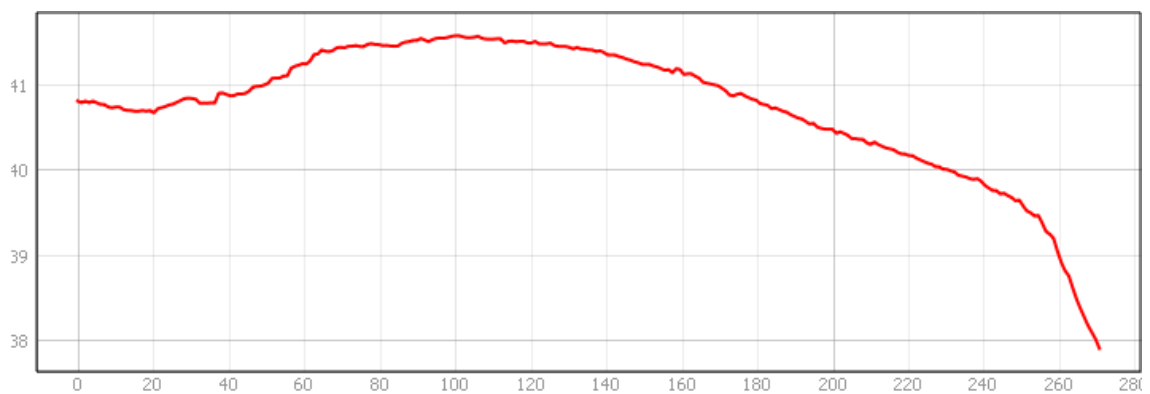
Figuur 5: Luchtfoto van 2023 met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.geopunt.be/kaart>)

Figuur 6: Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1 m en Multidirectional hillshade DHM Vlaanderen I, 25 cm, met aanduiding van het onderzoeksgebied

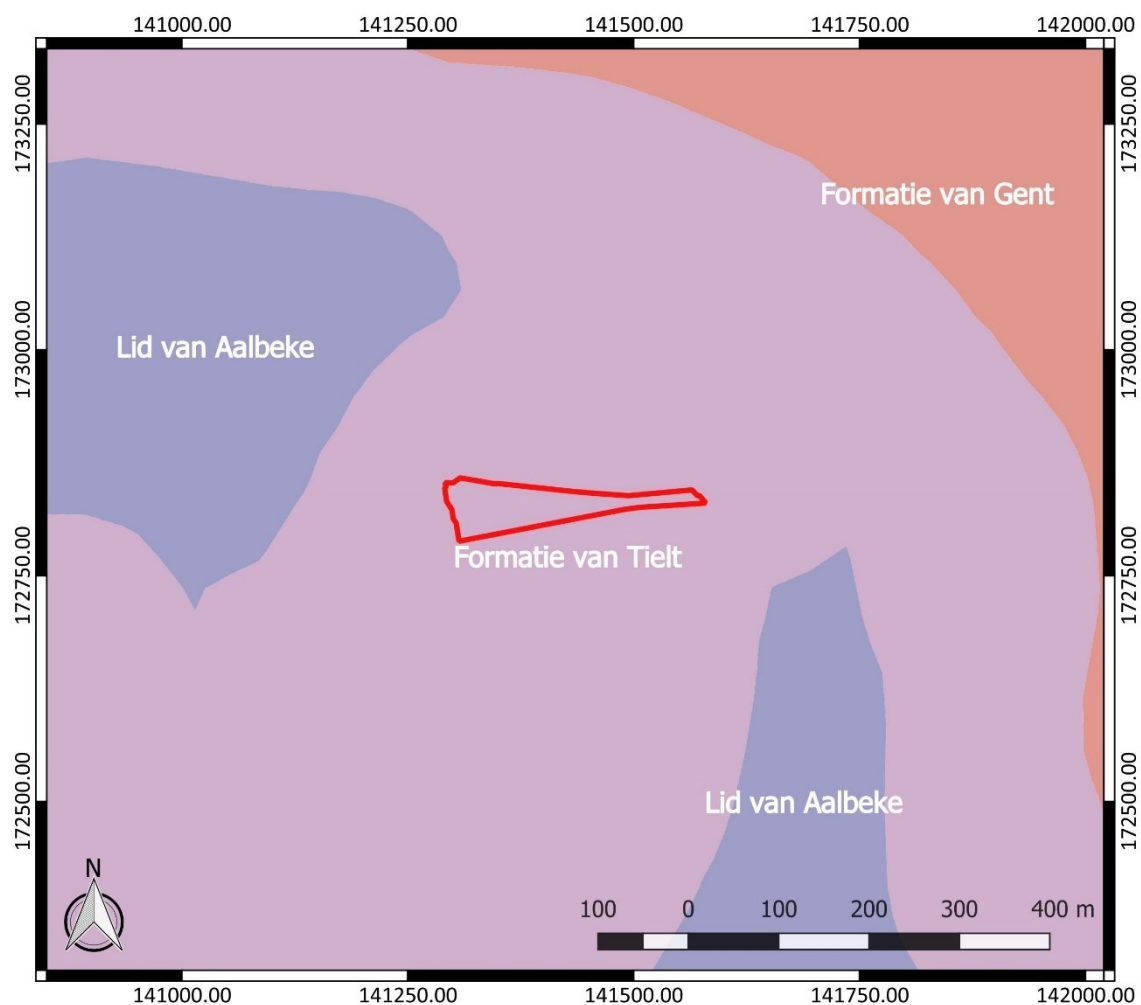

Figuur 7: Hydrografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied, Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1 m en Hillshade DHM Vlaanderen I, 25 cm (<https://www.geopunt.be/kaart>)

Figuur 8: Hoogteverloop van west naar oost over het onderzoeksgebied (www.geopunt.be/kaart)

Het onderzoeksgebied is vrij vlak en helt af naar het oosten toe. Het lijkt genivelleerd en zelfs opgehoogd, mogelijk toen de spoorweg ten noorden ervan aangelegd werd of kort erna. Vermoedelijk helde het oorspronkelijk zowel af naar het noorden als naar het oosten. Het terrein kent vandaag een hoogte van 38 tot bijna 42 m TAW (Figuur 8).

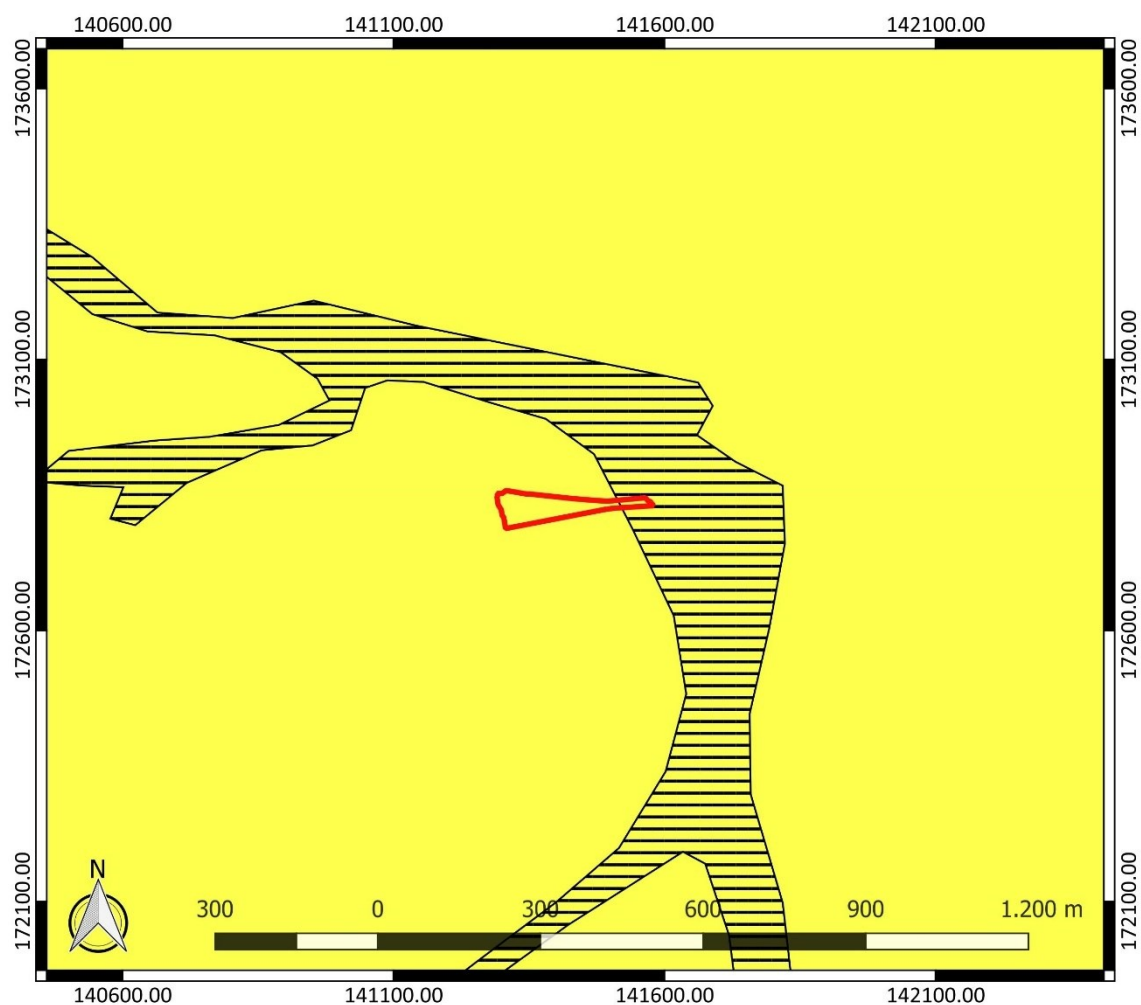
Figuur 9: Tertiaire geologische ondergrond met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

De tertiaire ondergrond van het onderzoeksgebied (Figuur 9) bestaat uit de Formatie van Tielt. Dit wordt gekenmerkt door grijsgroen zeer fijn zand tot silt, die kleihoudend is.⁴

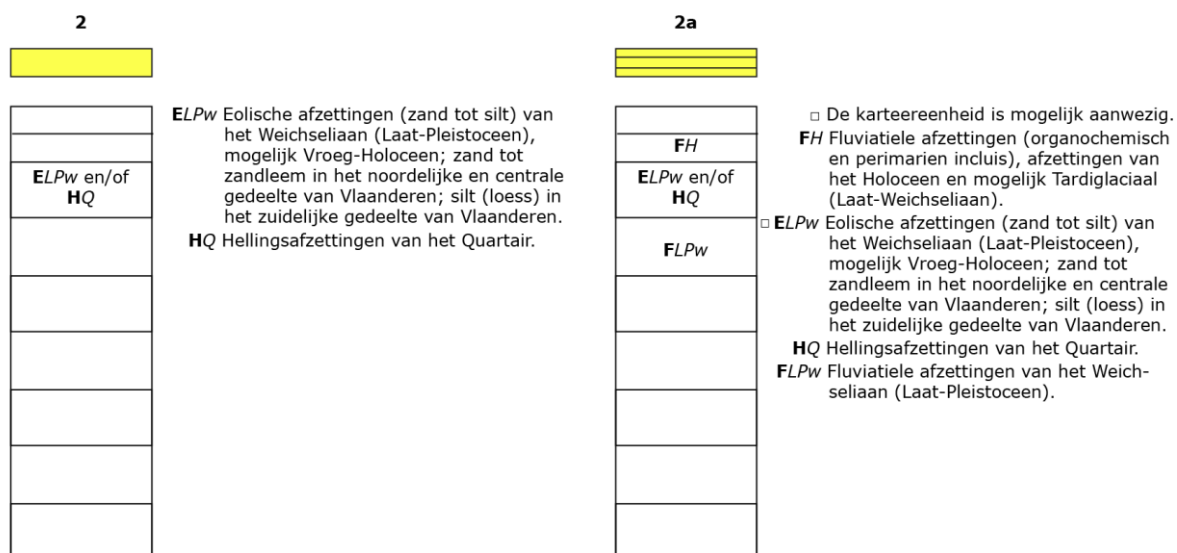
De quartairgeologische kaart (Figuur 10) geeft aan dat in het onderzoeksgebied eolische afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) en mogelijk van het Vroeg-Holoceen voorkomen, en/of hellingafzettingen van het Quartair. In het oosten bevinden zich hieronder nog oudere fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen). Bovenaan zijn er jongere fluviatiele afzettingen van het Holoceen en mogelijk het Tardiglaciaal (Laat-Weichseliaan) te verwachten.⁵

⁴ www.geopunt.be/kaart

⁵ www.geopunt.be/kaart

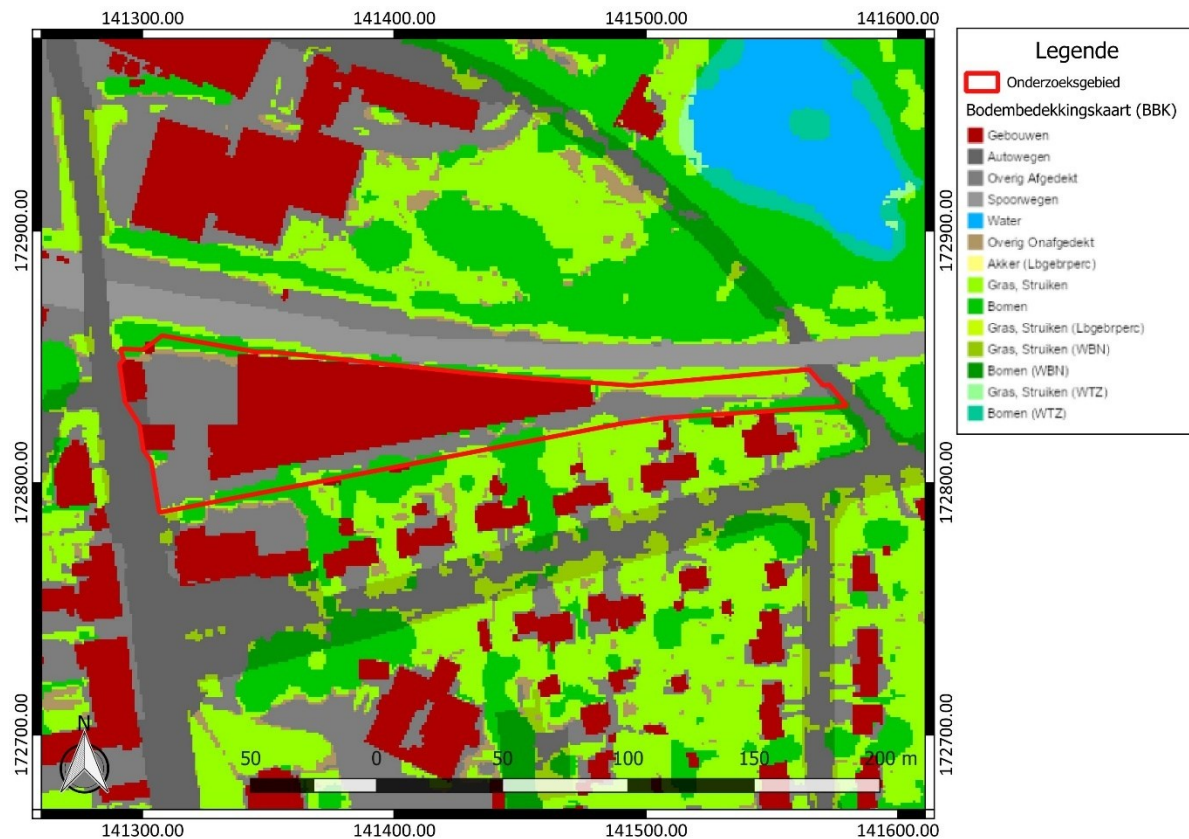

Figuur 10: Quartairegeologische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 11: Legende bij de quartairegeologische kaart (www.geopunt.be)

In het onderzoeksgebied zijn op de bodemgebruikskaart hoofdzakelijk gebouwen en verhardingen te bemerken. Voor het overige wordt het onderzoeksgebied volgens de kaart ingenomen door gras, bomen en struiken (Figuur 13). Dit beeld komt overeen met het beeld dat we zien op een recente luchtfoto (Figuur 5). Vandaag de dag is de bebouwing op het terrein echter gesloopt.

Figuur 13: Bodemgebruikskartaal met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

2.4.2 Historische beschrijving van het onderzochte gebied

De naam Dilbeek komt voor het eerst voor in 1075 als "Dilbeccha", in de literatuur waarschijnlijk ook vaak fout vermeld als "Delbeccha" of "Dedelbeccha". Op dat ogenblik droeg de bisschop van Kamerijk de parochiekerk van Anderlecht samen met haar dochterkerk Dilbeek over aan het kapittel van Anderlecht. De eerste gegevens van de gemeente verwijzen naar de heren van Aa en Anderlecht. In 1050 behoorde Dilbeek tot het grote domein in bezit van de heren van Aa, een voorname Anderlechtse familie. In de 11de en 12de eeuw zal het domein van de heren van Aa versnipperen door erfenissen, huwelijken en schenkingen.

Wouter van Aa schonk in 1172 het domein Hongersveld aan de abdij van Groot-Bijgaarden, gesticht in 1133 door hertog Godfried I. Via huwelijk kwam een deel van Dilbeek in handen van de heren van Kraainem. Zij hadden in Dilbeek een schepenbank met een zegel. De heerlijkheid van de heren van Kraainem zou in de 18de eeuw eigendom worden van de graven van Tirimont.

Via familiebanden kwam een ander deel van de heerlijkheid Dilbeek in handen van de heren van Sotteghem. De Sotteghems en hun opvolgers zoals de familie de Heetvelde, verbleven in Gaasbeek. Dilbeek kwam zo onder het gezag van de heren van Gaasbeek. De Sint-Alenatoren is waarschijnlijk een overblijfsel van de oorspronkelijke nederzetting van de leenmannen van deze heren in Dilbeek.

In 1491 werden goederen in Dilbeek, als leen van Gaasbeek, verkocht aan Henri de Berghes, bisschop van Kamerijk. Zo kwamen de bisschoppen van Kamerijk in het bezit van bepaalde wereldlijke rechten en goederen in Dilbeek, waaronder het kasteel, waarvan de Sint-Alenatoren een overblijfsel is. De bisschoppen gebruikten het kasteel als tweede residentie waarvan de ligging dicht bij Brussel van belang was. Vooral Jacques van Croÿ zou er lang verblijven en er in 1514 Keizer Karel en zijn tante Margareta van Oostenrijk ontvangen. Na de oprichting van het bisdom Mechelen in 1559 was het

voor de bisschoppen van Kamerijk niet meer van belang een verblijfplaats in de buurt van Brussel te bezitten en in 1608 werden het kasteel en de heerlijkheid dan ook verkocht door de bisschoppen. Na omzwerving kwam het kasteel zelf in handen van Jean-Balthasar Malo in 1714 en begin 19de eeuw in handen van de familie de Viron.

Toen het Land van Gaasbeek eind 17de eeuw verbrokkeld raakte, werden Itterbeek, Dilbeek en Sint-Martens-Bodegem in 1687 verkocht aan Louis-Alexander Scockaert. Deze kocht in 1664 ook rechten op van de kleine heerlijkheid Tirimont (bij Beaumont), waardoor hij ook de titel van graaf van Tirimont droeg. Uit een patent van 1690 werden de heerlijkheden Dilbeek, Itterbeek en Sint-Martens-Bodegem samen het graafschap Tirimont. De graaf van Tirimont verwierf ook het 's Gravenhuis en zou het volgens de literatuur laten inrichten als jachthuis of buitenverblijf. Na de familie Scockaert gingen de heerlijkheden via huwelijk over op de familie d'Arconati Visconti.⁶

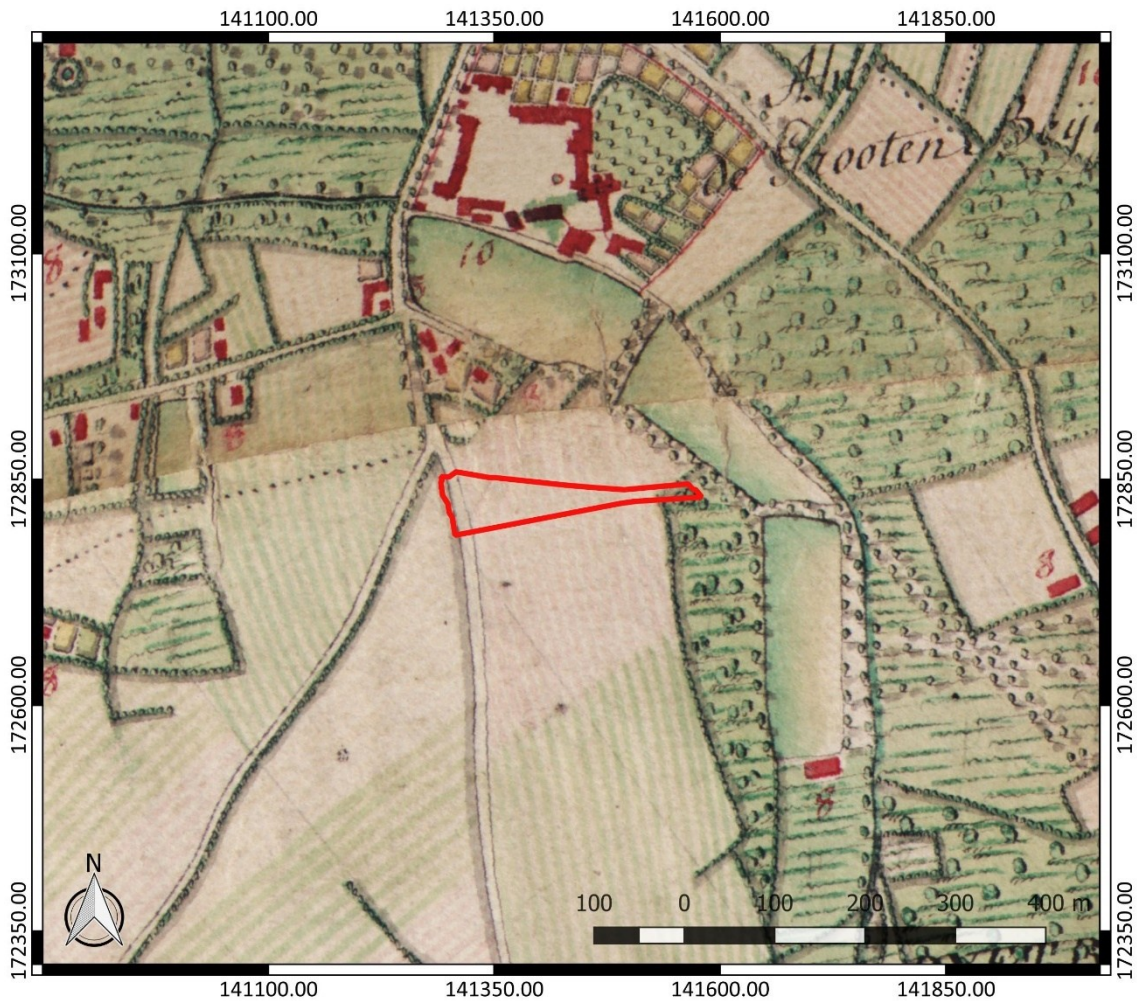
Figuur 14: Villaretkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Op de Villaretkaart, genoemd naar Jean Villaret, ingenieur-geograaf bij het Franse hof en één van de makers (1745-1748), bevindt het onderzoeksgebied zich ter hoogte van akkerland (Figuur 14). Het ligt reeds ten oosten van de historische voorloper van de huidige Stationsstraat en ten westen van de historische voorloper van de huidige Wolsemstraat. Net ten oosten daarvan zijn vijvers aangelegd ter

⁶ Inventaris Onroerend Erfgoed 2024: Dilbeek [online], <https://id.erfgoed.net/themas/14246> (geraadpleegd op 10 oktober 2024).

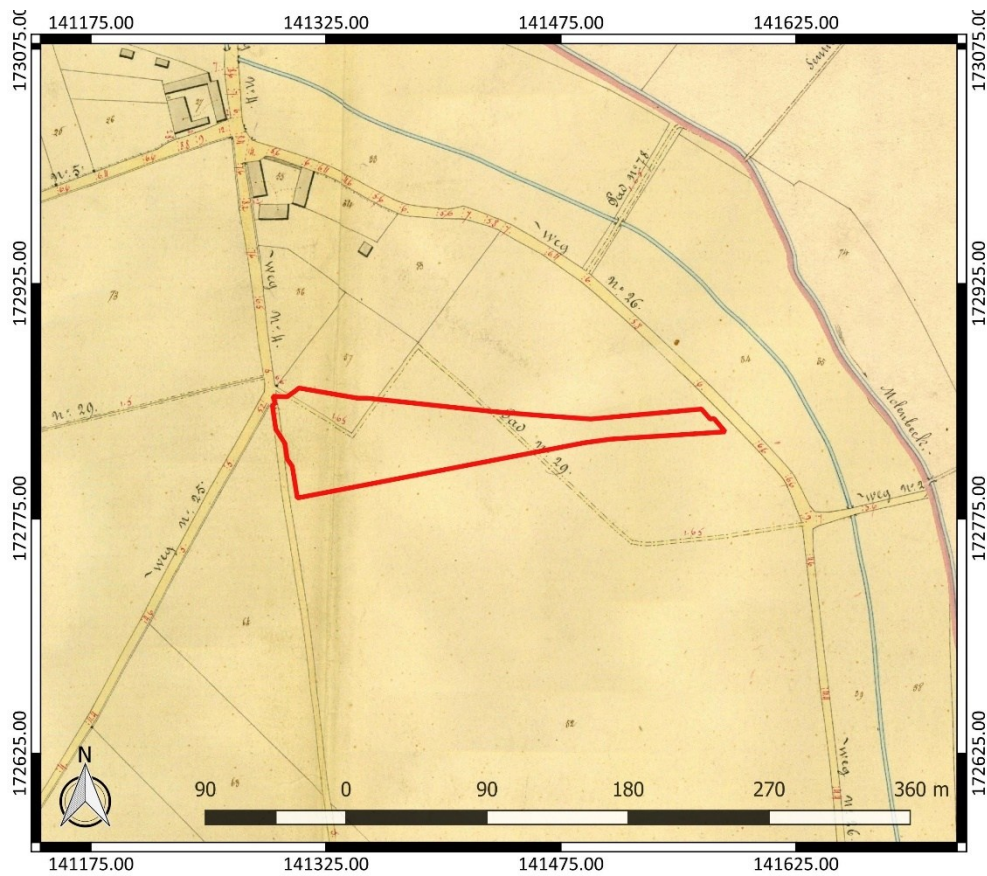
hoogte van een waterloop. Mogelijk deden ze dienst als visvijvers. Ten noorden vinden we de aanduiding van de abdij van Groot-Bijgaarden.

Op de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgemaakt op initiatief van graaf de Ferraris (1771-1778), is opnieuw te zien dat het onderzoeksgebied in gebruik is als akkerland (Figuur 15). We zien een erg gelijkaardig beeld als op de voorgaande kaart. In het uiterste oosten van het terrein zien we grasland en bomen.

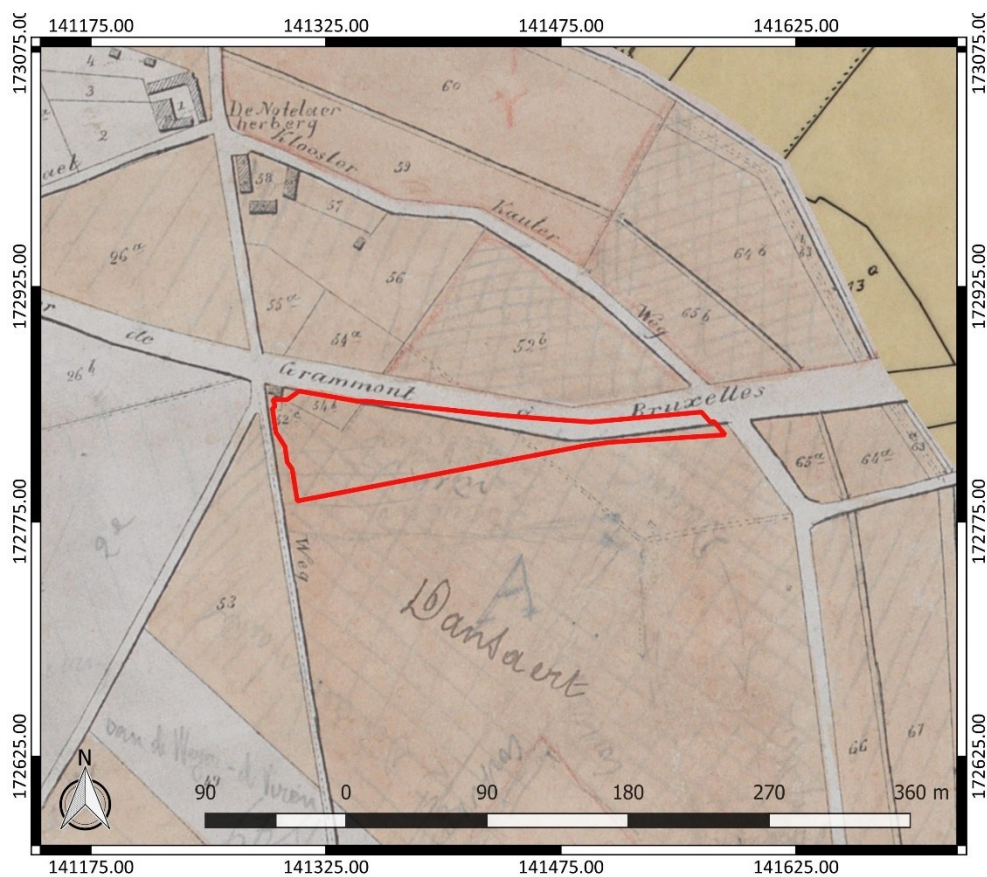

Figuur 15: Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

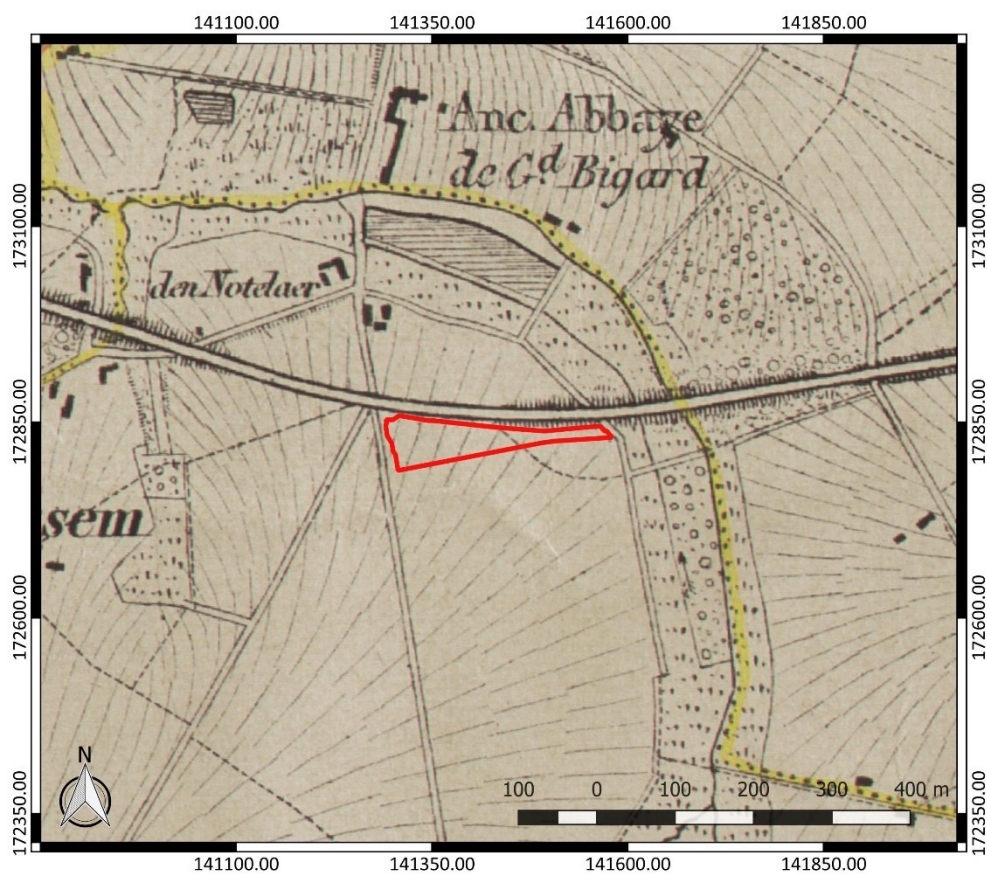
Op de Atlas der Buurtwegen (1841) is nog geen bebouwing te zien binnen het onderzoeksgebied. Vermoedelijk was het terrein nog steeds in gebruik als akkerland (Figuur 16). Ook bebouwing in de omgeving is nog steeds schaars. Over het onderzoeksgebied loopt een veldweg. De Atlas cadastral parcellaire de la Belgique van P.C. Popp (1842-1879) toont ons een gelijkaardig beeld als de Atlas der Buurtwegen, maar nu is net ten noorden van het onderzoeksgebied een spoorlijn aangeduid. De Vandermaelenkaart (1846-1854) geeft inderdaad aan dat het onderzoeksgebied nog steeds in gebruik was als akkerland.

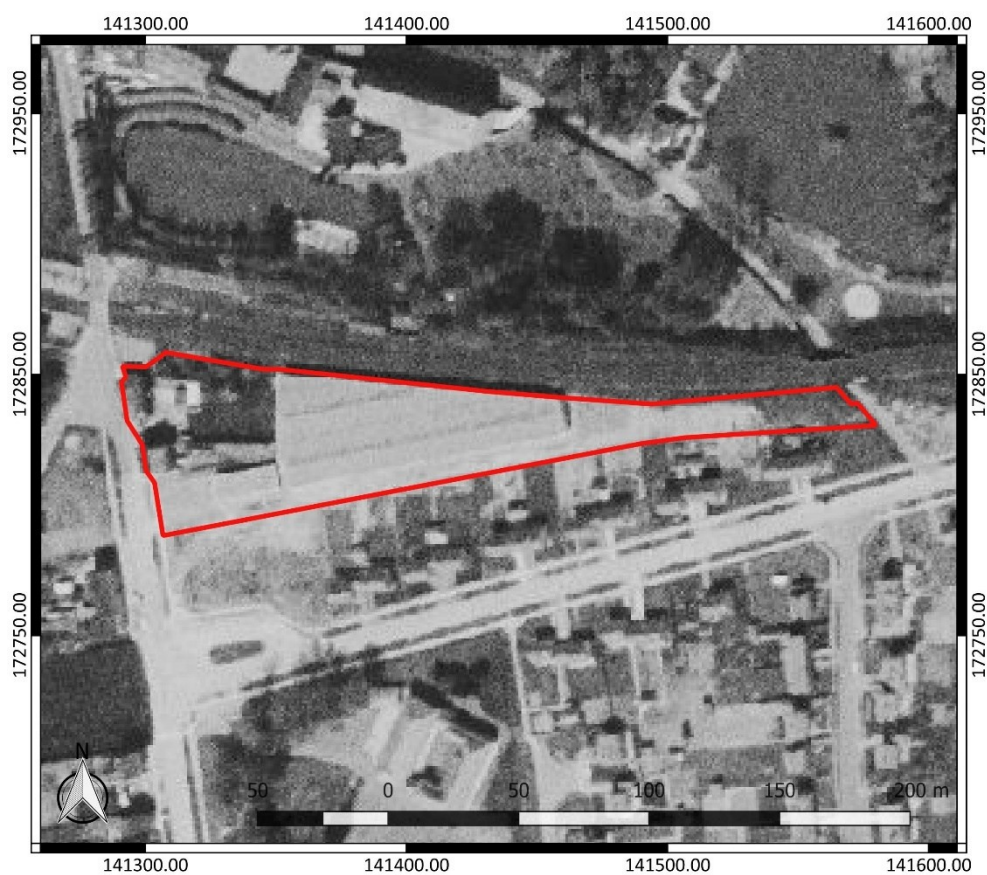
Figuur 16: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 17: Atlas cadastral parcellaire de la Belgique van Popp met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 18: Vandermalenkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 19: Luchtfoto uit 1971 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 20: Luchtfoto uit 1979-1990 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Een luchtfoto uit 1971 (Figuur 19) toont ons dat de huidige bebouwing op het terrein intussen opgericht is. Het gaat om een groot magazijn centraal op het terrein en ook de twee woningen in het westen zijn nu te zien. Ook de bebouwing in de omgeving is sterk uitgebreid. Een luchtfoto uit 1979-1990 (Figuur 20) geeft een gelijkaardig beeld als de voorgaande luchtfoto weer. De verharding lijkt nog uitgebreid. Het beeld komt ook overeen met het beeld dat we zien op een recente luchtfoto (Figuur 5), maar zoals gezegd werd die bebouwing intussen gesloopt.

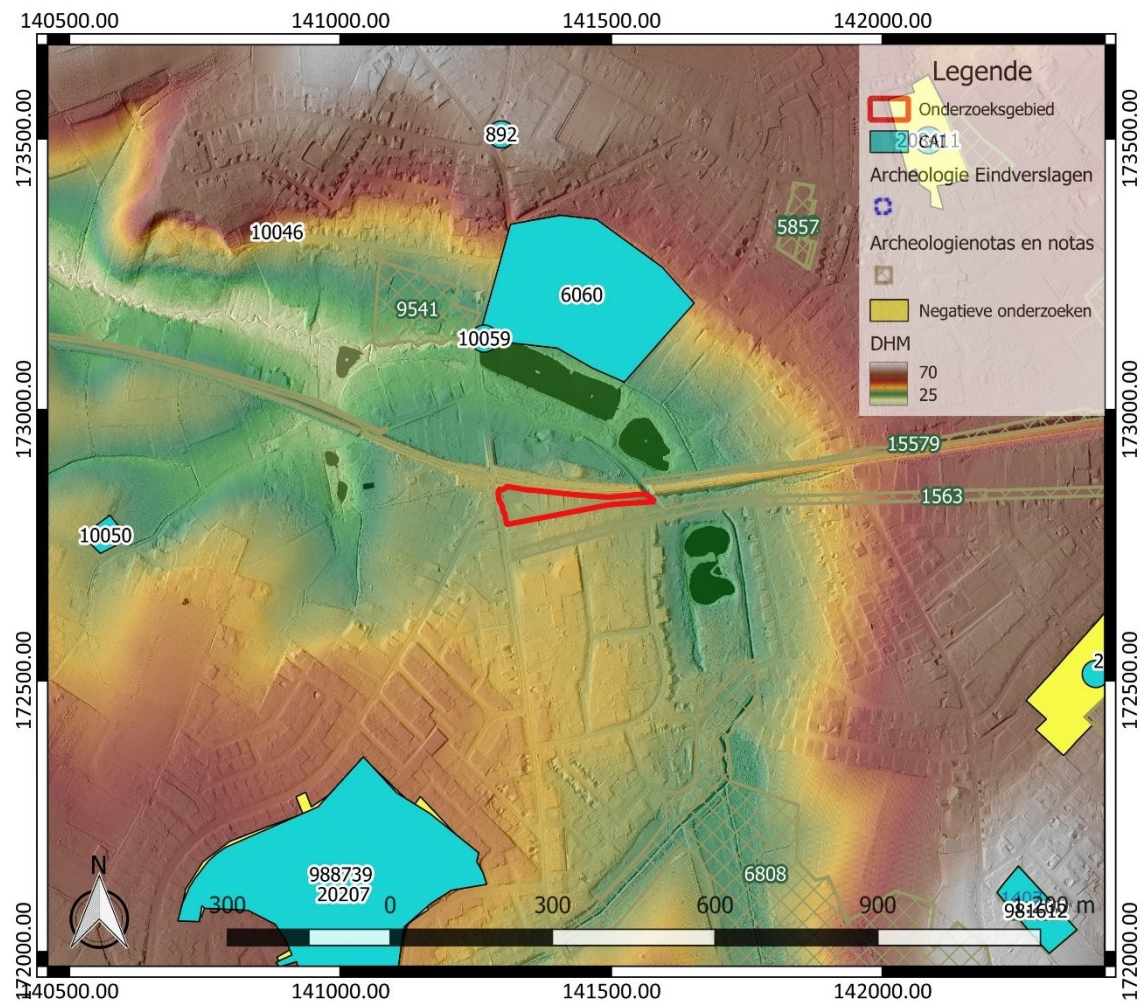
2.4.3 Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader

De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) vermeldt een aantal locaties in de omgeving van het onderzoeksgebied waar archeologische resten gekend zijn (Figuur 21). De in de nabijheid gelegen archeologische waarden en de locaties met een gelijkaardige landschappelijke ligging worden besproken. Ze zijn het relevantste om het archeologisch potentieel van het terrein in te schatten.

Op korte afstand ten noorden vinden we de Sint-Wivina-abdij (CAI ID 6060), waarvan de oorsprong teruggaat tot de 12de eeuw.⁷ We zagen de abdij ook al aangeduid als de abdij van Groot-Bijgaarden op de historische kaarten in het voorgaande hoofdstuk. Bij de abdij bevond zich een watermolen (CAI ID 10059). Ze werd opgericht in 1477, was in gebruik tot 1944 en werd afgebroken in 1960.⁸

⁷ Inventaris Onroerend Erfgoed 2024: Sint-Wivina-abdij [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/6060> (geraadpleegd op 14 oktober 2024).

⁸ Inventaris Onroerend Erfgoed 2024: Watermolen van de Abdij [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/10059> (geraadpleegd op 14 oktober 2024).

Figuur 21: Overzichtskartaal Centrale Archeologische Inventaris met aanduiding van het onderzoeksgebied
(<https://geo.onroerenderfgoed.be/>), weergegeven op het DTM 1 m en Hillshade DHM 5 m

Ook ten noorden van de abdij vinden we de aanduiding van een abdijsmolen (CAI ID 892). Het gaat om een houten graanwindmolen die opgericht werd in de 14de eeuw en die dienst deed tot 1922 of 1928.⁹ Verder naar het westen toe vermelden we ook nog de laatmiddeleeuwse Sint-Wivina-kapel (CAI ID 10046).¹⁰

Ten westen vinden we het 18de-eeuwse hof te Wolsem (CAI ID 10050).¹¹ Ten zuiden vond een grote opgraving plaats (CAI ID 988739). Daarbij is een Romeins villadomein aan het licht gekomen.¹² In een zone binnen de grote opgravingszone bleek onder meer ook sprake van lithisch materiaal dat onder meer uit het laatpaleolithicum en het middenneolithicum dateert.¹³

⁹ Inventaris Onroerend Erfgoed 2024: Abdijsmolen [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/892> (geraadpleegd op 14 oktober 2024).

¹⁰ Inventaris Onroerend Erfgoed 2024: Sint-Wivina-Kapel [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/10046> (geraadpleegd op 14 oktober 2024).

¹¹ Inventaris Onroerend Erfgoed 2024: Hof te Wolsem [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/10050> (geraadpleegd op 14 oktober 2024).

¹² Inventaris Onroerend Erfgoed 2024: Wolsemveld [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/988739> (geraadpleegd op 14 oktober 2024).

¹³ Inventaris Onroerend Erfgoed 2024: Wolsemveld zone 3 deel 3 [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/20207> (geraadpleegd op 14 oktober 2024).

Ten zuidoosten, ter hoogte van CAI ID 981612, is sprake van resten van bewoning en van begraving uit de metaaltijden en de Romeinse tijd. Het wordt geïnterpreteerd als de resten van een vroeg-Romeins erf met bijhorend grafveld.¹⁴ Ook ter hoogte van CAI ID 206936 zijn vondsten uit de metaaltijden aangetroffen.¹⁵

Andere gekende archeologische waarden in de omgeving van het onderzoeksgebied bevinden zich al op vrij grote afstand ten opzichte van het onderzoeksgebied of kennen een verschillende landschappelijke ligging. Ze zijn weinig relevant om het archeologisch potentieel van het terrein in te schatten. Daarom worden ze hier niet nader toegelicht. Archeologienota's of nota's van terreinen in de omgeving die geen relevante aanvulling op de reeds besproken CAI-locaties geven, lichten we daarom hier niet afzonderlijk toe.

2.4.4 Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese

Na uitvoering van het bureauonderzoek kunnen de onderzoeksvragen die vooropgesteld werden, beantwoord worden.

Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein? Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?

Het onderzoeksgebied bevindt zich in de vallei van de Smissenbos Waterloop en de Steenvoordbeek. Gekende archeologische waarden in de omgeving wijzen op mogelijk potentieel voor resten uit de steentijd, de metaaltijden, de Romeinse tijd, de middeleeuwen en de nieuwe tijd. Historische kaarten tonen ons dat het onderzoeksgebied minstens sinds de 18de eeuw lange tijd in gebruik was als akkerland. In de 19de eeuw wordt net ten noorden van het terrein een spoorweg aangelegd. 20ste-eeuwse luchtfoto's tonen ons de huidige bebouwing op het terrein.

Wat de impact geweest is van de oprichting en sloop van bebouwing op het bodemarchief, is momenteel onduidelijk. Mogelijk zorgde ze voor een aantasting van de bovenzijde van het bodemarchief. Op basis van het DTM is er echter een vermoeden dat delen van het terrein in het verleden opgehoogd en genivelleerd werden. Mogelijk is er daardoor een begraven bodem bewaard op het terrein, al kan bij de ophoging ook de ondergrond verstoord zijn. De bodemkaart geeft in een grote zone rond het onderzoeksgebied sterk vergraven gronden aan, maar net binnen het onderzoeksgebied situeert het wel nog een droge leembodem. Dit is mogelijk ook een aanwijzing dat het bodemarchief binnen het onderzoeksgebied wel nog goed bewaard kan zijn.

Wat is de impact van de geplande werken?

Binnen het volledige onderzoeksgebied worden werken gepland. De voornaamste werken omvatten de oprichting van nieuwe bebouwing met bijhorende omgevingsaanleg. De verstoringsdiepte van de verschillende geplande bodemingrepen varieert sterk. De meeste bodemingrepen kennen een verstoringsdiepte die ligt tussen ca. 40 cm en 1,00 m. Ter hoogte van de nutspuiten loopt de verstoringsdiepte op tot ca. 3,20 m en ter hoogte van de nieuwe kelder is dat tot ca. 3,60 m. Dit doet besluiten dat binnen het volledige onderzoeksgebied het bodemarchief bedreigd is.

¹⁴ Inventaris Onroerend Erfgoed 2024: Kraaienbroekstraat [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/981612> (geraadpleegd op 14 oktober 2024).

¹⁵ Inventaris Onroerend Erfgoed 2024: Stichelgatstraat [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/206936> (geraadpleegd op 14 oktober 2024).

2.4.5 Afweging noodzaak verder vooronderzoek

Het bureauonderzoek toont aan dat het onderzoeksgebied archeologisch potentieel kent. Op basis van de landschappelijke ligging van het terrein en de vele reeds gekende archeologische waarden in de omgeving houden we rekening met het mogelijke voorkomen van resten uit de steentijd tot de nieuwe tijd. Het kan daarbij zowel om sporensites als om artefactensites gaan. Omtrent de bewaringstoestand van het bodemarchief bestaan vraagtekens. We weten bijvoorbeeld niet wat de impact geweest is van de oprichting van bebouwing op het terrein. Aan de andere kant zijn er ook aanwijzingen dat het terrein in het verleden opgehoogd werd, waardoor het onderliggende bodemarchief ook beschermd kan zijn tegen ondiepe bodemingrepen. Wel is duidelijk dat de geplande werken een bijkomende bedreiging voor het nog aanwezige bodemarchief vormen. Gezien het archeologisch potentieel van het terrein is daarom bijkomend archeologisch vooronderzoek nodig.

Voor het verdere vooronderzoek wegen we verschillende onderzoeksmethodes af. Geofysisch onderzoek is niet aangewezen omdat dit geen gegevens over de chronologie van de eventueel gedetecteerde fenomenen kan opleveren. Het potentieel op kennisvermeerdering is voor deze onderzoekstechniek te beperkt.

Veldkartering is niet mogelijk binnen het onderzoeksgebied, omdat het volledige terrein bebouwd, verhard of begroeid is.

Landschappelijk bodemonderzoek is wel relevant om de bewaringstoestand van de bodem en het potentieel op goed bewaarde steentijd artefactensites beter in te kunnen schatten. Afhankelijk van de bewaringstoestand van de bodem en het potentieel op goed bewaarde steentijd artefactensites is mogelijk bijkomend onderzoek naar steentijd artefactensites nodig.

Tot slot dient ook een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd te worden om na te gaan of binnen het onderzoeksgebied relevante archeologische sporen aanwezig zijn. Deze onderzoekstechniek biedt daarvoor voldoende ruimtelijk inzicht en is geschikt omdat een site zonder complexe verticale stratigrafie verwacht wordt.

3 Samenvatting

Naar aanleiding van plannen voor de oprichting van nieuwe bebouwing met bijhorende omgevingsaanleg diende een archeologienota opgesteld te worden. Het bureauonderzoek toont aan dat het onderzoeksgebied mogelijk archeologisch potentieel kent. Op basis van de landschappelijke kenmerken van het terrein en de reeds gekende archeologische waarden in de omgeving houden we rekening met het mogelijke voorkomen van resten uit de steentijd tot de nieuwe tijd op het terrein. Omtrent de bewaringstoestand van het bodemarchief bestaat onduidelijkheid. De oprichting en sloop van bebouwing kan een negatieve impact gehad hebben, maar er zijn ook aanwijzingen dat het terrein in het verleden opgehoogd werd, waardoor het onderliggende bodemarchief mogelijk bijkomend beschermd werd. Een analyse van de impact van de geplande werken maakt duidelijk dat die een bijkomende bedreiging voor het nog aanwezige bodemarchief betekenen. Gezien het archeologisch potentieel van het terrein is daarom bijkomend archeologisch onderzoek nodig.

4 Bibliografie

4.1 Publicaties

Schroyen, K., 2003: *Toelichting bij de Quartairgeologische kaart. Kaartblad 31-39 Brussel-Nijvel*, Gent.

4.2 Websites

Cartesius (2024)

<https://www.cartesius.be>

Databank ondergrond Vlaanderen (2024)

<https://dov.vlaanderen.be/>

Geoportaal Onroerend Erfgoed (2024)

<https://geo.onroenderfgoed.be/>

Geopunt Vlaanderen (2024)

<https://www.geopunt.be/>

Inventaris Onroerend Erfgoed (2024)

<https://inventaris.onroenderfgoed.be>

Onderzoeksbalans Onroerend Erfgoed Vlaanderen (2024)

<https://www.onderzoeksbalans.be>

5 Bijlagen

5.1 Archeologische periodes

